

соблюдению основных дидактических принципов: сознательности, научности, доступности, систематичности, последовательности, активности студентов в учебной деятельности, и, особенно, учета доминирующей роли упражнений. Определено, что структура, направленность, виды упражнений и учебных заданий должны соответствовать задачам курса «Латинский язык» и служить достижению поставленной цели.

Ключевые слова: грамматическая компетенция, дидактические принципы, упражнения, «Латинский язык».

Navolska Halyna. Peculiarities of Students' Grammar Competence Formation during the Latin Language Course at the Philological Faculties. The author of the article tries to trace the peculiarities of students' grammar competence formation during the Latin language course at the Philological faculties. It is proved that the formation of grammar competence is ensured by such didactic principles as: consciousness, scientific quality, accessibility, systematic character, sequence, students' activity on the one hand and the dominating role of practical exercises on the other. It is found out that the structure and types of exercises and other educational tasks should coincide with the aims of «The Latin language» course and thus to help in reaching the final object.

Key words: grammar competence, didactic principles, exercises, «The Latin language».

Стаття надійшла до редколегії
24.02.2013 р.

УДК 378.881

Тетяна Ніфака

Підвищення ефективності проведення та проходження виробничої навчальної практики викладачами й студентами інститутів іноземної філології

У статті досліджено основні положення щодо організації, проведення та проходження виробничої педагогічної практики викладачами й студентами мовних вищих навчальних закладів. Конкретизовано мету, завдання та зміст практики. Зазначено цінність педагогічної практики: визначення придатності студентів до роботи викладачами іноземної мови, осмислення правильності професійного вибору, інтегрування набутих знань. Класифіковано типові труднощі студентів (мовні, методичні, психологічні) та помилки викладачів, рекомендовано способи їх усунення. Розроблено критерії аналізу й оцінювання плану-конспекту уроків іноземної мови та уроків, які проводять студенти.

Ключові слова: виробнича педагогічна практика, класифікація, типові помилки, план-конспект уроку, вимоги, урок іноземної мови.

Постановка наукової проблеми та її значення. Виробнича педагогічна практика є невід'ємною частиною підготовки викладачів іноземної мови. Саме вона дає змогу розвинути первинні професійні вміння студентів, перевірити їх здатність практично реалізовувати теоретичні знання. Однак труднощі, із якими стикаються студенти під час практики, негативно впливають на її проходження, ускладнюють процес адаптації до реальних умов викладання іноземної мови й часто призводять до розчарувань. Актуальність нашого дослідження полягає у визначенні та класифікації цих труднощів, в окресленні способів їх подолання, що сприятиме ефективній організації навчального процесу.

Мета статті – визначення типових труднощів, із якими стикаються студенти під час проходження виробничої педагогічної практики, їх класифікація та рекомендації щодо способів усунення.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Головне завдання вищої школи – підготовка фахівця, здатного задовольнити актуальні вимоги суспільства. Виняткове значення має набуття студентами знань та розвиток умінь застосування їх на практиці. Важливою умовою формування й удосконалення професійної компетенції студентів є організації та проведення виробничих педагогічних практик (IV, V курси), що дають можливість поєднати теоретичні знання з практичною діяльністю студентів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Безсумнівно, провідну роль у підготовці викладача іноземної мови займає його предметна підготовка, але успіх професійної діяльності залежить від методичної освіти студента, творчого потен-

ціалу, умінь швидкої адаптації до певних ситуацій, здатності оперативно реагувати на відповідні зміни. Отже, процес викладання у вищому навчальному закладі повинен сприяти створенню ситуацій для кожного студента, які б забезпечували його перехід до практичної діяльності та продовжували набуття знань, формування навичок і розвиток умінь.

Метою виробничої педагогічної практики є формування та вдосконалення професійно-комунікативної компетенції студентів, майбутніх викладачів іноземної мови. Вона передбачає володіння студентами іноземною мовою на рівні, який визначається конкретною педагогічною ситуацією, розвиток умінь педагогічного спілкування (керування інтелектуальною діяльністю учнів, організація їхньої мовленнєвої діяльності, її контроль тощо), що дають змогу студентам самостійно та ефективно здійснювати професійні функції викладача іноземної мови, а саме: комунікативно-навчальну, конструктивно-планувальну, гностичну, організаторську й виховну. Визначена мета реалізується через такі завдання: поглиблення знань із методики викладання іноземних мов; адаптація знань із лінгвістики та методики викладання до реальних умов навчального процесу; самостійне планування, організація й проведення навчального процесу з іноземної мови.

Однак безперечна цінність виробничої педагогічної практики полягає у визначенні професійної придатності студентів до роботи викладачами іноземної мови, в осмисленні правильності професійного вибору, самодіагностиці, готовності до прийняття рішень, в інтегруванні набутих знань із новою інформацією, у можливості відчувати реальний процес викладання.

Основним компонентом змісту виробничої педагогічної практики виступають підготовка й проведення студентами уроків з іноземної мови. Для цього студент зобов'язаний докладно вивчити організацію навчально-виховної роботи в школі, проаналізувати базові та альтернативні підручники, методичні посібники, за якими здійснюється вивчення іноземної мови, відвідати уроки у викладачів школи, щоб набути досвід щодо можливості використання сучасних методів, прийомів, засобів і режимів навчання, аналізувати ці заняття, вносити корективи для підвищення ефективної організації практикування учнів у іншомовному спілкуванні.

Завдання викладачів, які керують практикою студентів, полягають у забезпеченні підготовчої та контрольної-корекційної роботи. Під час проведення підготовчої роботи викладач консультує студентів, надає їм методичну допомогу при складанні планів-конспектів уроків та затверджує їх. Студент, зі свого боку, зобов'язаний заздалегідь розробити план-конспект уроку, письмово оформити його та представити вчителю з відповідною наочністю й технічними засобами навчання. Якщо план-конспект уроку не поданий і не затверджений, студент не допускається до проведення уроку. Контрольно-корекційна робота викладача полягає у відвіданні занять, які проводять студенти, їх аналізі та оцінюванні.

Але, відповідаючи всім вимогам, бездоганно організована виробнича педагогічна практика все ж таки викликає певне непорозуміння у викладачів і студентів. Власний досвід викладання, консультації та бесіди з викладачами й студентами дають підставу для визначення та класифікації труднощів при проведенні практики й окреслення певних способів їх подолання. Серед труднощів, із якими стикаються студенти, слід виділити такі: мовні, методичні та психологічні.

Мовні труднощі переважно пов'язані зі швидкою реакцією студентів на ситуації, що змінюються на уроці; керуванням діяльністю учнів; виправленням помилок та незнанням лексики класного вжитку.

Методичні труднощі викликані невмінням студентів застосовувати теоретичні знання, набуті в процесі вивчення методики викладання іноземних мов, переносити методичні навички та вміння на реальний процес викладання; недостатнім врахуванням труднощів, що виникають в учнів під час вивчення іноземної мови; а також у складанні одноманітних планів-конспектів уроків. Суттєві труднощі в студентів викликає оформлення документів планування й здійснення викладацької діяльності. Студентам важко диференціювати компоненти педагогічного процесу, визначати закономірності методики викладання, причини появи певних недоліків.

Предметний курс «Методика викладання іноземних мов» покликаний усувати ці труднощі. Однак, як свідчить практика, він не є достатнім, оскільки в процесі його вивчення студент встигає підготувати та провести максимум два фрагменти уроків іноземної мови. На нашу думку, успішне проходження виробничої педагогічної практики студентами забезпечується знаннями, набутими протягом вивчення дисциплін психолого-педагогічного блоку, методики викладання іноземних мов,

а також знаннями, навичками та вміннями, сформованими під час вивчення всіх теоретичних і практичних предметів з іноземної мови. Зокрема, методичний цикл має забезпечити інтеграцію та актуалізацію знань, що були засвоєні під час вивчення спеціалізованих дисциплін. На заняттях з «Основної іноземної мови» варто було б учити студентів створювати навчально-мовленнєві ситуації, приділяти увагу засвоєнню лексики класного вжитку, цілеспрямовано розвивати в студентів методичні вміння.

Психологічні труднощі обумовлені факторами, що перешкоджають творчій діяльності студентів, а саме: слабкою впевненістю у собі, прив'язаністю до певних схем, установкою на заданий спосіб організації навчально-виховної роботи, побоюванням контролю з боку викладача (методиста) з кафедри, боязню помилитися й бути незрозумілим, станом підвищеної тривоги, концентрацією уваги на собі, своїх переживаннях, інтересах тощо. Для усунення цих труднощів слід навчити студентів нейтралізувати ці фактори. Виробнича педагогічна практика повинна мати особистісно орієнтований творчий характер і сприяти виробленню індивідуального стилю педагогічної діяльності. Її головний результат самодіагностика професійної діяльності [1].

Але головні труднощі, що перешкоджають студентам, пов'язані:

- 1) з інтеграцією знань із різноманітних предметних блоків (предметний, психолого-педагогічний, культурологічний) при розв'язанні конкретних навчальних завдань;
- 2) зі застосуванням теоретичних знань для вирішення проблем викладання.

Як свідчить досвід, у студентів виникає непорозуміння прикладного значення тих знань і вмінь, яких вони набули під час вивчення різних теоретичних та практичних дисциплін, що складають програму навчання в університеті. Унаслідок цього студенти на практиці недостатньо використовують накопичений навчальний та освітній потенціали, що значно знижує якість роботи й збільшує час на адаптацію до реальних умов професійної діяльності.

Уже було зазначено вище, що одноманітність оформлення плану-конспекту уроків студентами також негативно впливає на його оцінювання та оцінювання практики в цілому. Оскільки успішність проходження виробничої педагогічної практики студентами залежить від їхньої спільної діяльності з викладачами, на нашу думку, варто ще раз визначити вимоги до плану-конспекту уроку, його аналізу й оцінювання.

Відомо, що основними ознаками уроку іноземної мови виступають комунікативна спрямованість, комплексність, мовленнєва активність учнів, практикування (практика в спілкуванні), колективна взаємодія. Це визначає наближеність уроку іноземної мови до умов реального спілкування за рахунок створення різноманітних навчально-мовленнєвих ситуацій, що, зі свого боку, вимагає постановки вчителем комунікативних (проблемно-пошукових) завдань, які стимулюють розумову та мовленнєву активність учнів, залучають їх до спілкування в сприятливій атмосфері та з високою мотивацією до навчання. Визначення дискурсу як мінімальної лінгвістичної одиниці в навчанні спілкування іноземною мовою вимагає обов'язкову присутність практикування на уроці.

Плануючи урок, студент повинен зазначити його тему, тип та цілі. Тема визначається згідно зі сферою спілкування, яка подається в підручнику та уточнюється вчителем. Щодо типу уроку, то варто спиратися на типологію уроків іноземної мови, запропоновану В. А. Бухбіндером, який виділяє два типи уроків: комбіновані мовленнєві (присутність ознайомлення з мовним матеріалом) уроки та чисто мовленнєві (відсутність ознайомлення з мовним матеріалом) уроки [3].

Зазначення практичної (навчальної, комунікативної) мети ґрунтується на певних критеріях: 1) зміст навчання (компоненти), 2) комунікативна компетенція (компоненти) та 3) лінгвістика (теорія мовленнєвих актів, прагматика). Вибір критерію залежить від обізнаності студентів та їх усвідомлення цілей уроку.

Отже, згідно з першим критерієм, практична мета може бути сформульована таким чином: ознайомити учнів із мовним (фонетичним, граматичним, лексичним) матеріалом; сформулювати певні мовні (фонетичні, граматичні, лексичні) навички; удосконалити певні мовні (фонетичні, граматичні, лексичні) навички; розвинути й удосконалити вміння спілкуватися (говорити, слухати, читати, писати) іноземною мовою.

Другий критерій дає можливість для такого зазначення практичної мети: сформувати певну мовну (фонетичну, граматичну, лексичну) компетенцію; удосконалити певну мовну (фонетична, граматична, лексична) компетенцію; сформувати мовленнєву компетенцію учнів у говорінні (діалогіч-

не, монологічне), аудіюванні, читанні (ознайомлювальне, вивчаюче, переглядове) та писанні; вдосконалити мовленнєву компетенцію учнів у говорінні (діалогічне, монологічне), аудіюванні, читанні (ознайомлювальне, вивчаюче, переглядове) та писанні.

І третій критерій дає змогу визначити практичну мету таким чином: після закінчення уроку учні зможуть висловлювати «подяку», «прохання», «відмову» тощо. Наступні цілі (освітня, виховна, розвивальна) формулюються згідно зі змістом вказаної теми та реалізації практичної мети.

Обладнання уроку, що зазначається далі, має забезпечувати розв'язання практичних комунікативних завдань, підвищення мотивації учнів, створення навчально-мовленнєвих ситуацій.

Для проведення уроку й ефективної реалізації окреслених цілей студент вибирає певні компоненти уроку. Структура уроку іноземної мови містить етапи, що складаються з таких компонентів: початок (привітання, організація класу, мовленнєва /фонетична зарядка), основна частина (ознайомлення з мовним матеріалом, тренування в спілкуванні, практика в спілкуванні, систематизація мовного та мовленнєвого матеріалу, контроль) і завершальна (домашнє завдання, підбиття підсумків). Компоненти початкової та завершальної частини уроку є сталими, у його основній частині сталим компонентом є лише практика в спілкуванні, наявність інших і їх послідовність зумовлено цілями уроку [2; 4].

Після визначення цих складників студент має скласти план-схему уроку та вказати час, необхідний для навчання. Для студента важливо правильно розподіляти час на уроці. Часто час лишається, а завершити урок раніше неможливо. У такому випадку бажано мати та використовувати певний прийом «про запас» (гра, драматизація, співи тощо), що дасть змогу студентам систематизувати матеріал уроку, створити реальні ситуації спілкування, мотивувати учнів, стимулювати бажання відвідати наступний урок.

Окреслюючи хід уроку, студенту на кожному етапі уроку слід чітко зазначити мету, прийом і режим, докладно розписати власне мовлення, передбачити мовлення учнів, викласти мовний та мовленнєвий матеріал, необхідний для навчання; вправи; ужити комунікативно-спрямовані переходи від одного етапу до іншого. Студент повинен правильно усвідомлювати мету навчання й способи її реалізації.

На завершення в плані-конспекті уроку подається список літератури, яку використав студент при його складанні.

Аналіз уроку іноземної мови ґрунтується на основних вимогах до нього. До них належать: цілеспрямованість уроку, структура та зміст, методика проведення уроку, діяльність учителя й учнів, результативність [4]. Отже, аналізуючи урок, викладачу та студентам слід звернути увагу на:

1) правильність визначення теми уроку, цілей, установлення відповідності цілей типу уроку та його місцю в ситуативно-тематичному циклі уроків (цілеспрямованість);

2) логічну послідовність і часову характеристику етапів уроку, доцільність добору мовного та мовленнєвого матеріалу, його нормування, співвідношення видів мовленнєвої діяльності (структура й зміст);

3) реалізацію комунікативного підходу (навчально-мовленнєві ситуації, умовно-комунікативні та комунікативні вправи), засоби створення ситуацій, прийоми забезпечення мовленнєвої активності учнів, динамічність й емоційність, сприятливий клімат, способи реалізації індивідуального підходу до учнів із різним рівнем навченості, прийоми корекції помилок (методика проведення уроку);

4) підготовленість (наявність плану-конспекту та обладнання) студента до уроку, знання мовного матеріалу та володіння методикою його навчання, нормативність, чіткість, виразність мовлення, дотримання оптимального співвідношення між мовленням викладача й учнів, педагогічна майстерність: енергійність, доброзичливість, уміння залучати учнів до навчання, створювати мотивацію, організувати взаємодію враховуючи вік та особливості учнів класу, мобільно діяти в різноманітних ситуаціях, забезпечувати темп й інтенсивність уроку (діяльність учителя);

5) рівень навченості учнів і його відповідність програмі, готовність учнів до уроку, активність, уважність школярів, розвиток їхнього мислення, пам'яті, уяви, дотримання режиму мовлення іноземною мовою, сформованість навичок самостійної роботи, дисципліни учнів на уроці (діяльність школярів);

6) успішність виконання плану уроку, відповідність досягнутого на уроці рівня сформованості мовної та мовленнєвої компетенції поставленим цілям, об'єктивність виставлених учителем оцінок (результативність).

Залежно від рівня проведення уроку викладачі й студенти надають рекомендації щодо його вдосконалення: покращення вибору методичних прийомів навчання, реалізації комунікативної спрямованості уроку, відповідного добору вправ для навчання, раціонального використання допоміжних засобів навчання, мовленнєвої поведінки вчителя, виправлення помилок тощо.

Не слід забувати про самоаналіз уроку, що дає змогу студенту визначити власні помилки, знаходити способи їх усунення та більше не повторювати.

Оцінювання плану-конспекту уроку включає: 1) визначення теми, типу й цілей уроку; 2) значення обладнання, доцільність його використання; 3) вибір та логічну послідовність етапів уроку; 4) план-схему уроку із зазначенням часу на реалізацію навчання; 5) чітке визначення мети, прийомів і режимів навчання до кожного етапу; 6) адекватність та ефективність прийомів, режимів і засобів навчання визначеним етапам та цілям; 7) різноманітність прийомів і режимів викладання та навчання, їх ефективність; 8) реалізацію комунікативної спрямованості (ситуації, умовно-комунікативні та комунікативні вправи); 9) правильне визначення етапів формування й удосконалення мовної та мовленнєвої компетенції; 10) відповідність співвідношення некомунікативних, умовно-комунікативних і комунікативних вправ; 11) забезпечення розумової та мовленнєвої активності учнів; 12) способи створення мотивації учнів; 13) застосування лексики класного вжитку; 14) використання новітніх технологій у навчанні, 15) доцільні природні переходи від одного етапу до іншого, що забезпечують цілісність уроку; 16) застосування наочності; 17) доцільність використання технічних засобів навчання; 18) адекватність домашнього завдання реалізованим цілям уроку та можливість його виконання учнями; 19) безпомилкове (граматичне, лексичне, орфографічне) оформлення плану-конспекту уроку; 20) використання сучасних літературних джерел, Інтернет-ресурсів.

Подані вище критерії оцінювання плану-конспекту уроку дадуть змогу викладачам уніфікувати вимоги й об'єктивно здійснювати контроль за правильністю його складання та оформлення.

Висновки. Урахування викладених вище положень дає можливість, викладачам об'єктивно встановити рівень сформованості професійно-комунікативних умінь студентів, їхньої соціальної активності (інтерес до професії, активність, відповідальне ставлення до роботи), а студентам – адекватно осмислити свою практичну діяльність (цілі, завдання, зміст), сприяти її самоаналізу та визначити власну придатність до роботи викладачами іноземної мови.

Перспективи подальшого дослідження. Перспективним напрямом подальшого дослідження виступає детальна розробка способів подолання методичних і психологічних труднощів, із якими стикаються студенти під час проходження виробничої педагогічної практики, визначення конкретних, ефективних методів, прийомів та засобів для реалізації вказаної мети.

Джерела та література

1. Абасов З. А. Формирование прогностических способностей у учителей / З. А. Абасов // Образование в современной школе : науч.-теор. журн. – 2004. – № 6. – С. 50–55.
2. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник / кол. авторів під кер. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
3. Основы методики преподавания иностранных языков : учебник / под ред. В. А. Бухбиндера, В. Штраусса. – Киев : Вища шк., 1986. – 334 с.
4. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 328 с.

Нифака Татьяна. Пути повышения эффективности проведения и прохождения производственной педагогической практики преподавателями и студентами институтов иностранной филологии. Целью производственной педагогической практики выступает формирование и совершенствование профессионально-коммуникативной компетенции студентов. Её реализация предусматривает расширение и углубление знаний по методике преподавания иностранных языков, адаптацию знаний по лингвистике и методике преподавания к реальным условиям обучения, самостоятельное проведение студентами учебного процесса по иностранным языкам. Классификация трудностей, с которыми сталкиваются студенты во время прохождения практики, определение путей их преодоления дают возможность значительно повысить её эффективность. Внимание концентрируется на языковых, методических и психологических трудностях, устанавливаются причины появления и предлагаются рекомендации для их устранения. Существенные трудности у студентов также вызывает интеграция знаний, полученных при изучении различных предметных дисциплин, их адаптация для решения конкретных задач обучения. Основным компонентом содержания практики выступает подготовка и проведение студентами уроков иностранного языка. Однообразие планов-конспектов уроков, которые они состав-

ляють, оказываает негативное влияние на подведение итогов практики. Задача преподавателя, который осуществляет руководство студентами, заключается в проведении подготовительной (консультации, методическая помощь при составлении планов-конспектов, их утверждение) и контрольно-коррективной (посещение уроков, анализ, оценивание) работы. Организация тесного взаимного сотрудничества преподавателей и студентов, знание основ методики преподавания, особенностей урока иностранного языка, его структуры, современных методов, приёмов, режимов обучения, требований, которые предъявляются к анализу урока, критериев оценивания плана-конспекта урока позволяют значительно улучшить результативность педагогической практики.

Ключевые слова: производственная педагогическая практика, классификация, типичные ошибки, план-конспект урока, требования, урок иностранного языка

Nifaka Tetiana. The Ways of Improving the Efficiency of Students' Teaching Practice at the Institute of Foreign Languages. The aim of the teaching practice is to form, develop and improve the professional and communicative competence of students. Its implementation involves the increasing of teaching foreign languages, the adaptation and application of linguistic and methodological knowledge to a real learning environment, independent student's teaching foreign languages. The classification of the difficulties faced by the students during the practical training, the outlining of the ways of their overcoming, make the teachers' and students' collaboration fully productive. The attention is focus on language, methodological and psychological difficulties. Their reasons are set, the recommendations how to get them over are given. Besides, the significant difficulties are caused by the integration of the knowledge obtained in the course of learning various subjects and its adaptation to solving problems of education. The main component of the contents of the teaching practice is the preparation and giving language lessons. The monotony of the students' lesson plans has a negative impact on the results of the teaching practice and its evaluation. The task of the teachers, who supervise the students, lies in the realization of the preparatory (counseling, methodological assistance in the preparation for lesson planning, lesson plan evaluation) and control-corrective (visits to lessons, analysis, evaluation) activities. The close mutual cooperation between the teachers and students, the knowledge of teaching methods, the characteristics and peculiarities of the language lesson, its structure, modern methods, techniques, interactional modes, the requirements for the analysis of the lesson, the assessment criteria for the lesson plan can increase the effectiveness of the organization and conducting the teaching practice.

Key words: teaching practice, classification, common errors, lesson plan, requirements, foreign language lesson.

Стаття надійшла до редколегії
11.03.2013 р.

УДК [811.111:37.016]:37.091.33-027.22

**Надія Петровська,
Тетяна Судима**

Роль методу проектів як одного з видів нетрадиційного проведення занять з англійської мови

У статті підкреслено важливість новітніх методів викладання іноземної мови, зокрема використання методу проекту як одного з видів нетрадиційних практичних занять з англійської мови, який виступає засобом розвитку комунікативних навичок учнів загальноосвітніх шкіл та студентів вищих навчальних закладів. Систематизовано й узагальнено теоретичний та практичний матеріал із проблеми, що досліджується, охарактеризовано метод проекту як один з видів нетрадиційного проведення занять, представлено прийоми роботи під час проведення занять за методом проектів. Подано методичні рекомендації використання цього методу. У статті підкреслено важливість новітніх методів викладання іноземної мови, зокрема використання проектів як одного з видів презентації «Печа-Куча» як одного з методів.

Ключові слова: комунікативні навички, нетрадиційні заняття, презентація, «Печа-Куча».

Постановка наукової проблеми та її значення. Вивчення англійської мови покликано сформувати особистість, яка здатна та бажає брати участь у міжкультурній комунікації. У центрі уваги перебувають засоби формування комунікативних навичок і тому на цьому етапі розвитку методичної науки основним методом навчання є комунікативний. У процесі навчання за комунікативним мето-